

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
privind interpretarea art.75, art. 141 alin.(2)
și art.143 din Constituție

Nr.57 din 03.11.99

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.124-125/68 din 11.11.1999

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător-raportor
Mihai COTOROBAI - judecător-raportor
Constantin LOZOVANU - judecător-raportor
Gheorghe SUSARENCO - judecător-raportor
Ion VASILATI - judecător-raportor
cu participarea grefierului Aliona Balaban, deputaților în Parlament
Anatol Ciobanu și Vasile Nedelciuc, autorii sesizărilor,
reprezentantului Parlamentului Ion Creangă, șef al sectorului relații cu
autoritățile publice în Direcția juridică a Aparatului Parlamentului,
reprezentaților Președintelui Republicii Moldova dl Mihai Petrachi,
șeful cabinetului Președintelui Republicii Moldova, consilier principal
al Președintelui, și dna Raisa Grecu, șef al Serviciului acte ale
Președintelui Republicii Moldova, în prezența dlui Vladimir Solonari,
deputat în Parlament, și dnei Olga Poalelungi, viceministru al
justiției, reprezentantul Guvernului, conducându-se după art.135
alin.(1) lit.b) din Constituție, art.4 alin.(1) lit.b), art. 16 din
Legea cu privire la Curtea Constituțională, a examinat în ședință
pleneră deschisă dosarul privind interpretarea art.75, art.141 alin.(2)
și art.143 din Constituție.

Temei pentru examinarea dosarului au servit sesizările deputaților
Anatol Ciobanu și Vasile Nedelciuc, depuse la 27 mai 1999 și, respectiv,
6 septembrie 1999, în conformitate cu art. 24 și 25 din Legea cu privire
la Curtea Constituțională, art.38 și 39 din Codul jurisdicției
constituționale.

Prin deciziile Curții Constituționale din 27 iulie 1999 și 22
septembrie 1999 sesizările au fost acceptate spre examinare, conexe
într-un singur dosar și înscrise în ordinea de zi.

În procesul examinării prealabile au fost solicitate puncte de
vedere Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului,
Ministerului Justiției.

Analizând materialele dosarului și audiind informația prezentată de
judecătorii-raportori, argumentele autorilor sesizărilor și opiniile
expuse de participanții la proces,

Curtea Constituțională

a c o n s t a t a t:

1. În sesizările lor deputații Anatol Ciobanu și Vasile Nedelciuc,
invocând art.75 și art.143 din Constituție, solicită interpretarea
art.143 alin.(1) din Constituție, în sensul dacă la inițierea procedurii
de revizuire a Constituției prin referendum de către Președintele
Republicii Moldova e necesar să se respecte termenul de 6 luni din
momentul inițierii și pînă în momentul desfășurării referendumului. În
afară de aceasta, deputatul Anatol Ciobanu solicită interpretarea
art.141 alin.(2) din Constituție, în sensul dacă Președintele Republicii
Moldova dispune, în baza Constituției, de dreptul de a declara
referendum sau are numai prerogativa de a-l iniția, urmînd ca
Parlamentul să hotărască asupra desfășurării lui, precum și asupra
alocării resurselor financiare necesare pentru referendum.

În ședința pleneră deputatul Vasile Nedelciuc a extins obiectul
sesizării, cerînd Curții să se pronunțe și asupra faptului dacă poate
sau nu Președintele Republicii Moldova să solicite, prin decret
prezidențial, aprobarea prin referendum a proiectelor de lege privind

modificarea Constituției.

2. Pentru examinarea obiectului sesizărilor, Curtea Constituțională consideră necesar să opereze cu următoarele prevederi ale Constituției:

- art.1 alin.(1) și (3), care stipulează că Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil, stat de drept și democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate;

- art.2, care stipulează că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție, și că nici o persoană particulară nu poate exercita puterea de stat în nume propriu, iar uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului;

- art.5 alin.(1), care stabilește că democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul;

- art.7, conform căruia Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu au putere juridică;

- art.60 alin(1), care stabilește că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului și unica autoritate legislativă în Republica Moldova;

- art.66 lit.a) și b), care stipulează că adoptarea legilor și declararea referendumurilor sunt atribuții de bază ale Parlamentului;

- art.72 alin.(1) și (2), care statuează că Parlamentul adoptă legi constituționale, care sunt cele de revizuire a Constituției;

- art.75 alin.(1), care prevede că cele mai importante probleme ale societății și ale statului sunt supuse referendumului;

- art.77 alin.(2), care stabilește că Președintele Republicii Moldova este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării;

- art.88 lit.f), care statuează că Președintele Republicii Moldova poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național;

- art.135 alin.(1) lit.b) și d), care prevede că interpretarea Constituției și confirmarea rezultatelor referendumurilor republicane sunt în exclusivitate atribuții ale Curții Constituționale;

- art.141 alin. (1) lit.c) și alin.(2), care prevede că Președintele Republicii Moldova poate iniția revizuirea Constituției, iar proiectele de legi constituționale vor fi prezentate Parlamentului numai cu avizul Curții Constituționale, adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători;

- art.142 alin. 1) și 2) care stipulează că dispozițiile constituționale privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului pot fi revizuite numai prin referendum și că nici o revizuire a Constituției nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora;

- art.143 alin.(1), care prevede că Parlamentul este în drept să adopte o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare.

3. În opinia Curții Constituționale, revizuirea Constituției constă în modificarea acesteia prin reformularea, abrogarea anumitor norme sau prin adăugarea unui text nou.

Curtea Constituțională consideră că, în calitatea sa de așezămînt scris și sistematic, de lege supremă în sistemul juridic normativ, Constituția Republicii Moldova este relativ rigidă, în sensul că ea admite revizuirea, dar numai pentru un sistem tehnic prestabilit vizînd inițiativa de revizuire (art.141), limitele revizuirii (art.142) și procedura acesteia (art.143).

Curtea Constituțională reține că modificarea unor dispoziții ale Constituției, eludînd prevederile art.141, 142 și 143 din Constituție, ar constitui de fapt o revizuire implicită a ei, indiferent de motivele

invocate și de procedeu utilizat, ceea ce ar fi o încălcare a Constituției.

4. Art.141 alin.(1) din Constituție prevede expres și limitativ subiecții cu drept de inițiativă de revizuire a legii supreme.

Art.141 alin.(2) din Constituție prevede că proiectele de legi constituționale vor fi prezentate Parlamentului numai împreună cu avizul Curții Constituționale adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători. Din analiza acestei norme constituționale Curtea Constituțională conchide că legiuitorul constituant a prevăzut atât subiecții, care pot iniția revizuirea Constituției, cât și unicul organ, Parlamentul Republicii Moldova, care poate realiza această revizuire.

Art.142 din Constituție fixează limitele revizuirii sale în raport cu două criterii: obiectul revizuirii și circumstanțele în care se solicită revizuirea. În baza primului criteriu, revizuirea poate fi, pe de o parte, apriori considerată inadmisibilă, întrucât ea ar avea ca rezultat compromiterea valorilor democratice ale statului (nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora - art.142 alin.(2), iar, pe de altă parte, revizuirea poate fi făcută numai cu aprobarea ulterioară prin referendum, cu votul majorității cetățenilor Republicii Moldova înscrși în listele electorale (dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului - art.142 alin.(1). Potrivit celui de-al doilea criteriu, revizuirea este considerată inadmisibilă din motive de inoportunitate (Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război - art.142 alin.(3).

Procedura de revizuire a Constituției este stabilită clar și precis de art.143 din Constituție, aceasta fiind o condiție a bunei funcționări a instituțiilor constituționale.

Astfel, procedura de revizuire stabilește:

- a) organul care propune modificarea;
- b) organul care votează propunerea pentru modificare;
- c) numărul de voturi necesare pentru adoptarea propunerii de revizuire.

Din analiza art.143 din Constituție rezultă că Parlamentul este organul abilitat să revizuiască Constituția fără nici o altă investitură specială, el fiind abilitat în acest sens prin însuși textul Constituției. Unicele deosebiri între dezbateră și adoptarea unui proiect de lege sau a unei propuneri de revizuire a Constituției și dezbateră și adoptarea altor legi rămân:

- a) cererea unei majorități calificate de cel puțin două treimi din deputați, și
- b) adoptarea legii cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare.

5. Curtea Constituțională menționează că procedura de revizuire a Constituției îmbină tehnicile specifice democrației reprezentative (Parlamentul) cu cele ale democrației directe (referendumul).

Referendumul, care este întotdeauna posterior adoptării de către Parlament a proiectului de lege sau a propunerii de revizuire, are, în baza dispozițiilor art.142 alin.(1) din Constituție, semnificația unei condiții suspensive și obligatorii în raport cu decizia Parlamentului.

Potrivit art.75 din Constituție, cele mai importante probleme ale societății și ale statului sînt supuse referendumului, care este de fapt mijlocul prin care poporul își exercită nemijlocit voința sa. Referendumul poate privi fie un proiect de lege, atunci cînd este declarat de către Parlament în baza art.66 lit.b) din Constituție, fie o problemă de interes național, pentru care se cere exprimarea opiniei alegătorilor, atunci cînd este inițiat de Președintele Republicii Moldova în baza atribuțiilor sale prevăzute de art.88 lit.f) din Constituție.

Curtea Constituțională consideră că prin textul art.88 din Constituție, care stipulează dreptul Președintelui Republicii Moldova de a cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra

problemelor de interes național, legiuitorul constituant a prevăzut posibilitatea adresării Președintelui către electorat doar pentru probleme majore, cu care ar putea fi confruntată națiunea la un anumit moment, dar nu și în legătură cu aprobarea sau respingerea unei legi de modificare a Constituției.

Curtea Constituțională constată că dispozițiile art.75 alin.(2) din Constituție, conform cărora hotărârile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă, nu afectează procedura de revizuire a Constituției, stabilită de art.141-143 din Constituție, și nu prevăd posibilitatea modificării unor dispoziții ale Constituției aprobate de Parlament prin orice altă modalitate decât cea prevăzută de aceste articole.

6. Referitor la chestiunea abordată de autorul sesizării Anatol Ciobanu privind alocarea resurselor financiare necesare pentru desfășurarea referendumului, Curtea Constituțională relevă că ea ține de competența Parlamentului, care, în baza art.72 alin.(3) lit.b) din Constituție, adoptă legi ce reglementează organizarea și desfășurarea referendumului, or, alocarea resurselor financiare este un element al organizării și desfășurării referendumului.

Pentru motivele expuse, conducându-se după art.135 alin.(1) lit.b) și art. 140 din Constituție, art.26 alin.(1) și (2), art.27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.66, 69 și 70 din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E:

1. Constituția Republicii Moldova poate fi revizuită numai de către Parlament, direct sau prin declararea de către acesta a unui referendum, în condițiile respectării procedurii prevăzute de art. 66 lit. b), dispozițiilor art. 75, 141, 142 și 143 din Constituție.

2. Dispozițiile Constituției privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului pot fi revizuite de către Parlament numai cu aprobarea lor ulterioară prin referendum, cu votul majorității cetățenilor Republicii Moldova înscrși în listele electorale.

3. În baza art.141 alin.(1) lit.c) din Constituție, Președintele Republicii Moldova poate iniția procedura de revizuire a Constituției în Parlament, prezentând acestuia proiectele de legi constituționale numai împreună cu avizul Curții Constituționale, adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători.

4. Alocarea resurselor financiare necesare pentru desfășurarea referendumului o hotărăște Parlamentul.

5. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data adoptării, este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 3 noiembrie 1999.
Nr. 57.